

Nr. 63. Q.

DISPUTATIO PHILOLOGICO-THEOLOGICA

AD
Cap. III. Genes. Vers. 15.

DE

PARADISI EVANGELIO

Im ersten Evangelio im Paradies

QVAM

IN ILLVSTRI ACADEMIA KILIENSI
SVB PRAESIDIO

DN. CHRISTIANI *Northolt,*

SS. THEOL. D. ET PROF. PVBL. PRIMARII
VENTILANDAM PVBLICE PROPONIT

TOBIAS PAVLI, HEMIPOLIT. SAXO,
DIE XII. OCTOBR. ANNO MDC LXXIIX.

VITEMBERGAE,

RECVSA, APVD IOANNEM HAKIVM. (4)
MDCCLXXXIX.

DE
 DR
 PARADISI
 EVANGELIO
 Secundum Mattheum in Germanica
 lingua
 IN AUSTRIACA ACADEMIA KILINGSI
 S. B. P. A. S. A. D. V. O.
 DR. CHRISTIANUS
 ES. THEOL. D. ET THEOL. PUBL. PRIMARI
 VITTELBURGENSIS FACULT. PROPONT
 TOBIAS PAVL, HEMPOLT. 3420
 DIE 20. OCTOB. ANNO MDCCLXXIX
 VITTELBURGENSIS
 REGSA, APVD IOANNEM HAKIVM. (4)
 MDCCLXXIX

TEXTVS AVTHENTICVS

CVM

VERSIONIBVS INSIGNIORIBVS.

ואבא אשית בניך ובין האשה ובין זרעה ובין זרעה
הוא יסופך ראש ואתה תסופנו עקב:

TARGVM ONKELOS.

ודבכו אשוי בניך ובין אתתא ובין בנך ובין בנהא
הוא יהו נטר לך (BYXTORF.) יהו רכור לך) מת דעברת
לה מלקרמין ואת תהא נטר לה לסופא:

LXX. INTERPRETES.

Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον
τῆς γυναίκος, καὶ ἀνὰ μέσον τῆ σπέρματος σοῦ,
καὶ ἀνὰ μέσον τῆ σπέρματος αὐτῆς. αὐτός σοῦ
τηρήσει κηφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτῆ πλῆξαν.

ARIE MONTANI ET PIGNINI.

*Et inimicitiam ponam inter te et inter mulie-
rem et inter semen tuum et inter semen ejus, ipsum
conteret tibi caput et tu conteres ei calcaneum.*

A 2

I V N I I

IVNII ET TREMELLII.

Præterea inimicitiam pono inter te & mulierem hanc, similiterque inter semen tuum & semen hujus: hoc conteret tibi caput, tu autem conteres huic calcaneum.

VVLGATA.

Inimicitias ponam inter te & mulierem & semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum & tu insidiaberis calcaneo ejus.

LVTHERI.

Und ich wil Feindschaft setzen, zwischen dir und dem Weibe, und zwischen deinem Samen und ihrem Samen, derselbe soll dir den Kopf zertreten, und du wirst ihn in die Fersen stechen.

I. MEMBRVM LOGICO-RHETORICVM.

Quod sol inter Planetas, & gemma inter lapides, id est hic versiculus in libro Geneseos, continet enim basin & fundamentum omnium Vaticanorum V. T. de CHRISTO; & inde, ceu ex featurigine uberrima & fonte vivo cæteræ omnes conciones & promissiones Evangelicæ promanant & deducuntur. Sensus integri versiculi ad *duo membra* commode potest revocari, in *priori membro* continetur ipsa inimicitiarum positio, in *posteriori* earundem executio. In *priori* notanda (1) *causa efficiens* seu autor huius positionis, qui est ipse DEVS, five S. Trinitas. Nam cum hæc positio sit opus divinum ad extra, commune est toti Trinitati, ut alia opera ad extra, ser-
vato

vato ordine agendi cujusque personæ proprio, appropriative interim & terminative competit soli filio in consilio Trinitatis ab æterno ad hoc opus destinato. vid. Disput. 18. c. 5. Disput. Giff. Tom. 9. ubi acute & erudite de hac appropriatione Filii Dei in negotio Redemptionis differitur. (2) Materia circa quam seu objectum est ipsa inimicitia seu odium hostile, quod involvit summam disensionem, omnemque studiorum animorumque disjunctionem, ut patet ex 1. Joh. 3, 8. Apoc. 12, 7. Confer. Gerhard. in Genes. quæst. 6. p. 106. item Varenium in decadibus Mosaicis p. 336. (3) Illi, inter quos inimicitia hæc intercedit: Qui patescunt ex verbis seqq. ubi opponuntur (1) diabolus, qui metaphorice per *serpentem* exprimitur, tum ob astutiam, tum quia in serpente, naturali latens hominem seduxerat, quique alias vocatur *Draco*, Apoc. 12, 7. 9. c. 20, 2. Videatur Glassii Rhetorica de Metaphora p. 329. De serpente naturali ejusque pœna antea facta fuerat mentio superiori versiculo; in hoc vero indicatur pœna serpentis metaphorici; & mulier Eva, *cujus inimicus serpens futurus foret, eo quod metuebat semen mulieris*; verba sunt Dn. D. Varenii cit. l. (2) semen diaboli; quod metaphorice denotat omnem diaboli catervam, ejusque asseclas, quales sunt omnes impii, qui & propterea vocantur *νοὶ τῆ προνπᾶ*. Matth. 13. v. 38. & semen mulieris, quod est Christus, qui semen per metonymiam dicitur. (4) Finis & effectus, qui in posteriori membro innuitur, ubi in actum hæc inimicitia deducta describitur. Estque duplex (1) respectu seminis mulieris, contritio capitis serpentini, quod metaphorice regnum, potentiam viresque diaboli denotat. (2) respectu diaboli contritio calcanei seminis mulieris. Per quam metaphorice passio & mors acer-

6
 bissima Messiae intelligitur. Serpens namque contritum caput circumgerens, hostis sui calcaneo perniciem & interitum, sed minori cum damno, intentare non desit. Vid. Prucknerus in Vindic. in h. l. B. Gerhardus in h. l. per calcaneum feminis mulieris a serpente conterendum intelligi scribit (1) quod Satanas Christum in propria persona sit oppugnaturus (2) quod sit Christum oppugnaturus in suis membris, (3) quod hæc oppugnatio Christi & membrorum ejus futura sit absque operis redemptionis ex parte Christi & salutis & parte piorum dispendio, caput enim inquit, utrobique in Christo & piis manet salvum calcaneus tantum conteritur.

II. MEMBRUM PHILOLOGICVM.

ⲁⲓⲃⲏⲁ *Et inimicitiam*) est nomen auctum in sine per ה. Radix est ⲁⲓⲃⲏ *inimicatus est*; significatque ingentem & maximam inimicitiam, quæ fit plerumque tecto & insidiis pleno odio; quod si erumpat in actionem, factum committitur atrocissimum & stupendum. De odio tecto & insidiis pleno constat ex Ps. 27, 2. ubi vox ⲁⲓⲃⲏ *opponitur* voci צר & utraque significat inimicum. צר autem cum descendat a radice צור *obsedit*, notat inimicum aperta hostilitate alterum aggredientem. E. ⲁⲓⲃⲏ vi oppositionis notat *inimicum occultum*. Patet idem ex Ezech. 35, 5. ubi dicitur de Edomais, quod habeant ⲁⲓⲃⲏⲉⲥⲟⲗⲏ sive inimicitiam perpetuam, i. e. quod alta semper mente maneat inimicitia reposita, quæ interdum se ostendat in cædibus actualibus. Quod autem illud odium in factum vehemens erumpat, discitur ex Num. 35, 21. ubi dicitur, occidendum esse eum, qui alterum percusserit per inimicitiam sive ⲁⲓⲃⲏ ut moriatur. E. percussio mortem inferens fit per ⲁⲓⲃⲏ. Patet idem ex l. c. Ezech. 25, 15. ubi

15. ubi Philistæi ex אִיבָה sive inimicitia dicuntur perdere & depopulari. Patet & ex Ezech. 35. citat. Ubi dicuntur Edomæi ex אִיבָה seu *inimicitia* facere, ut diffluant Israelita gladio. Possumus ex hac eruta Emphasi nunc facile definire, qualis sit inimicitia diaboli adversus hominem, sc. quod diabolus maximus sit inimicus, qui tegere odium norit; quod de insidiis struendis assidue cogitet, quod, si ad peccandum inducat nos, velit perdere nos penitus corpore & anima, sicut qui ex אִיבָה alterum trucidat, penitus corpus perdit; quod spoliare nos velit omnibus bonis, cælestibus & æternis, sicut homo ex אִיבָה alium dicitur spoliare & depopulari &c. Sed & hoc inde colligimus, quod non notetur hic odium quoddam puerile, quod conciliari facile possit, sed perpetua dissensio & bellum æternum, susceptum a Messia cum diabolo: & quod homines a sua parte debeant ferri odio maximo in diabolum & illud perpetuo mente circumferre, quia אִיבָה notat tectum odium. Quod si etiam congregi actu cum tentante diabolo debeant, debeant atrocissime pugnare, & omnes ejus machinas evertere, quia אִיבָה in factum atrocissimum erumpit. Vulgatus cum Targ. Onkelos reddidit numero multitudinis, *inimicitias*, Enalagen fortassis numeri explicaturus, cum reliqui tamen omnes *inimicitiam* vertant. Præmittitur ꝑ Conjunctio copulativa, quæ construitur cum præced. vers. ut significet *etiam*, nec frustra a Spiritu S. addita, quamvis Vulgatus illam omiserit. Sed Emph. h. l. sicut & alibi exaggerationis significationem habet, sc. Proverb. 24, 27. Eccl. 24, 22. &c. quæ loc. cum aliis videantur apud Glasium p. m. 687. & indicio est, *vel*, quod hoc cum superiori commate conjungendum sit, ut significetur, continuari processum
judi-

judicalem, penamque indici ei, qui primus & peccaverat, & hominem ad peccatum sollicitaverat, & repetendum, quod in principio versus 14. dicitur: *quia hoc fecisti.* Omnia enim individuo nexu coherent, & sensus hic est: quia hoc fecisti & sub specie amicitiae mulierem seduxisti, itaque hanc fraudulentam familiaritatem in inimicitiam convertam; *vel*, quod nova hic inchoetur sententia, in qua non amplius Deo cum serpente naturali sermo sit, sed cum eo, qui per serpentem hominum seduxerat. Et cum esse genuinum sensum docet historica narratio. Nomen איבה notanter etiam h. l. sine ׀ emphatico ponitur, ut indicetur, illam inimicitiam primo omnium promulgari & denunciari. Nam si ׀ adfuisset, sensus fuisset, de illa jam ante constitisse. Ita etiam adhibetur איבה Num. 35, 22. Si homo alterum percusserit sine inimicitia i. e. ut nullam plane inimicitiam ante habuerit. Atque emphasis hæc est, quod inimicitia exaggeretur, & primo omnium denunciatur. Denique idiotismus occurrit in hac voce ואיבה Accusativus enim verbum præcedit. Quod fieri solet emphatice, ut indicetur, de quo in toto versu sit sermo futurus. Ita legitur Ezech. 36, 27. *Et Spiritum meum dabo in vobis.* Ubi in integro versu ille Spiritus describitur. Hinc interdum loco hujus Accusativi poni solet Nominativus absolute, qui totam Orationis sententiam absolvat. Vid. Glass. p. m. 97. Alia autem ratione fit p. 13. 3. *Quousque ponam consilia in animo meo?* ubi Accusativus postponitur verbo, quia de Consiliis sermo futurus non erat. Emphasis E. est hujus loci, ut ostendatur, juxta omnes circumstantias illam inimicitiam Deum esse descripturum, ne putaret diabolus levem illam futuram, vel etiam mox defuram.

turam. Nam quod secundum circumstantias recensetur & data opera, illud majoris esse momenti solet.

(אָשִׁיר) est i. perf. Sing. fut. Hiphil a radice אָשָׁר quod verbum significat (1) in genere quamcunque positionem, g. positionem animi ad rem aliquam Exod. 7, 23. positionem v. coronæ in caput, Pf. 21, 4. positionem in foveam, Pf. 88. 7. Positionem infantis in sinum, Ruth. 4, 16. &c. (2) in specie significat disponere inprimis castra, ut Es. 22, 7. & Pf. 3, 7. Et ex circumstantiis textus nostri videmus, optime h. l. positionem intelligi *cum duratione & pugna quasi militari*, conjunctam. Nam inimicitia diaboli perpetua est, & pugna illa alias nobis adumbratur in imagine Principis Michaelis pugnantis contra draconem. Durationem pugnae colligimus ex locis in generali significatione citatis, ubi semper positio durans per aliquod tempus intelligitur. Sic positio in caput, in foveam, in sinum, semper aliquantisper durat. Forma autem positionis *castrensis* ex speciali l. c. significato hauritur. Observ. (1) N prima personæ indicare personam loquentem, quemadmodum variis in locis parallelis. Et quidem de Deo hoc fut. i. perf. dicitur vel in *hominum solatium*, ut Pf. 12, 6. ponam in salute sc. probum Pf. 110, 1. Donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum. Pf. 132, 11. De fructu ventris tui ponam in folio &c. vel in *comminationem*, ut Jerem. 22, 6. ponam te in desertum. Es. 5, 6. ponam eum in desolationem &c. in quibus locis summus Jehova etiam promisit & repetiit quæ hic in paradiso promisit, & usus est hoc verbo, ut homines afflictos erigeret, diabolis autem terrorem incuteret; unde huic denunciationi Parentes nostri lapsi certissime fidere potuerunt, quia Jehova dixerat: item erigere se ea potuerunt ex afflictionibus peccati, quia consolatio &

B

com-

comminatio Dei igentem habet efficaciam. Observ. (2) poni futur. hoc in Hiphil, quæ conjugatio significat translationem actionis in aliud subjectum: ad indicandam Dei Patris translationem pœnæ inimicitiae Satanicæ in Filium, quod DEVS Pater ita poneret illam inimicitiam, ut Filio imponeret, & sic de suo in homines amore testaretur summo. Observ. (3) poni verbum actionem significans per idiotisimum. Hebr. pro pronunciatione & notificatione, pono inimicitiam i. e. denuncio positum iri. Similia exempla sunt Gen. 27, 37. ubi Isaac ad Esavum dicit: Dominum posui eum, sc. Jacobum, superte i. e. pronunciavi illum futurum talem Gen. 35, 12. Terram dedi Abraham & Isaaco i. e. notificavi me daturum &c: Emphasis E. hæc est, quod DEVS non modo per filium mulieris, ceu Filium DEI in eadem persona fit liberaturus homines ab imperio satanæ, sed & illam seriam suam voluntatem de hominibus salvandis annunciaturus sit creberrime per Prophetas & Apostolos, ut mundo toti prædicetur, sicut hoc loco, ipse prædicavit Protoplastis. Et sic rectissime *πρωτευαγγέλιον* a Luthero appellatur. Non poterat autem actualis positio loco denunciationis intelligi, quia illa positio inimicitiae cum actuali contritione capitis serpentini erat conjuncta, quæ contritio non nisi a nato Messia peragi poterat. Si quis vero cum Tremellio & Junio *ⲉⲟⲩ* reddere velit in præfenti, pono, de divino decreto id accipiendum erit, vel ita etiam exponendum, ut inimicitiae illæ in vere credentibus, statim ubi lata est hæc sententia, cæpisse intelligantur; uti postea in plenitudine temporis in ipso CHRISTO *ⲑⲉⲁⲛⲉⲟⲩⲱⲡⲱ* consummata sint.

ⲉⲟⲩ) est præpos. separab. notans sine affixo proprie medium duorum; qui duo ut plurimum solent

lent esse Personæ v. g. 1. Sam. 20, 23. Deut. 1, 16. 1. Reg. 15, 19. interdum tamen etiam res aliæ, v. g. Lux & tenebræ, Gen. 1, 4. &c. licet deinde etiam medium plurium notet. Facit huc locus 1. Sam. 17, 4. ubi dicitur אִישׁ-כַּנְיִי Vir intermedius, qui se inter duo castra interponit, & dirimere dissidia duello vult. Vnde colligimus, inimicitiam hic intelligi talem, quæ sit quidem inter duas catervas, catervam hominum sc. & catervam diabolorum, sed ita tamen ut sub duorum tantum umbone pugnetur, ab hominibus sub umbone Christi, a diabolo sub umbone Beelzebub, diabolorum Principis. Item cum videantur semper distincta significari voce כַּנְיִי, sive sint magis, sive minus, sive maxime distincta; hoc loco innuuntur athletæ duo diversissimi, magisque a se distantes quam David & Goliath, lux & tenebræ. Suffixum secundæ pers. masc. non respicit אִישׁ seu serpentem *per se*, sed *diabolum* in serpente. Spirituale enim hic indicitur bellum, cujusmodi nobis S. Scriptura explicat Matth. 4, 1. 1. Joh. 3, 8. Vocatur autem diabolus serpens *vel*, (verba sunt D. Glassii Rhetor. S. p. m. 329.) quia in serpente latuerat, & per eum fuerat ad Evam locutus, *vel*, quia maledictus serpens naturalis v. 14. figuram diaboli gerebat. Prior tamen explicatio textui convenientior. Num vero suffixum Sing. 7 unum præcise diabolum hic respiciat & quis ille sit, disquiri inter interpretes solet. Verum haud dubie non unum duntaxat diabolus h. l. intelligitur, sed tota eorum colluvies, & ita quidem ut simul respiciatur ad omne commercium diaboli cum homine, sicut alias phrasis, *inter me & te*, solet notare non solum personas, sed & familias, negotiationes, & possessiones, imo Regna integra, ut 1. Reg. 15, 19. &c. unde Emphasis, quod Christus non modo unum diabolum,

B 2

bolum,

bolum, sed omnes devicerit, item quod non modo diabolos, sed omnia opera eorum, et omnia peccata destruxerit, ut hominibus non noceant. Observ. (1) diaboli fieri primam mentionem non ob aliquam dignitatem, sed quia potissimum malum per diabolum erat introductum, unde & primo loco pena ei denunciabatur; sicut alias illud quod vituperatur, & a quo *cavere* sibi homines debent, solet præponi alteri quod debent *observare*. Sic dicitur in loc. paral. cum בִּין quod debeant Israëlita discernere inter immundum & mundum, Levit. II, 47. quia in toto cap. hortatur DEVS, ut caveant sibi ab immundo &c. unde oritur emphasis describendi pessimum inimicum diabolum, a quo nobis ante omnia & primo loco caveamus. Observ. (2) allocutionem etiam emphasi non carere, ut qua significatur, quod DEVS timorem diabolo voluerit incutere, ut magis ad vocem Dei pœnalem exhorreret (sicut & Adam & Evam seorsim alloquebatur) Mulierem vero voluerit erigere. Id quod discimus ex locis paral. ubi quando vox בִּין in allocutione adhibetur, semper animus dicentis vult rem exprimere vehementius & intentius. Ita cum DEVS Noachum cum suis consolaretur, dicebat: Gen. 9, 15. & recordabor fœderis mei, quod est *inter me & vos*. quæ phrasid deinde explicatur de fœdere inter DEVM & animantes: initio autem emphatice per allocutionem proponebatur, cum animi adhuc essent consternati. Ita ut deterreret Asa Benhaddum a fœdere Bahuschæ, dicebat: Fœdus est inter me & te, 1. Reg. 15, 19. Sic quoque h. l. fiebat illa allocutio cum emphasi.

וּבִין de voce בִּין modo dictum est. Habet hæc præfixum copulam conjunctivam Vav, quæ regulariter alias poni-

ponitur cum Scheva, hic vero ob sequentem literam labialem assumit Schureck.

האשה) est nom. Gen. fœm. Vira, Männin, a Masc. **איש** Vir ein Mann. Vox **אשה** significat (1) uxorem, quæ virum cognovit, ceu patet ex Exod. 2, 9. Num. 5; 19. 21. seqq. Judic. 11, 2. 1. Sam. 1, 23. Quod si autem huiusmodi persona est scortum, vocatur **אשה זונה**, ut Jer. 3, 3. (2) significat uxorem desponsatam vel copulatam benedictione, quæ nondum rem habuit cum viro, ceu patet ex omnibus illis locis ubi occurrit phrasis: accipere uxorem, dare uxorem. Nam quamprimum virgo erat desponsata, vel etiam nuptias celebraverat, ante cohabitationem vocabatur **אשה** quod si autem quis duxerat viduam vocabatur **אלמנה**, quod nomen gerebat inde a morte mariti, ut 1. Reg. 11, 26. 1. Reg. 14, 5. &c. (3) notat sexum fœmininum, sive fœminam, etiamsi adhuc virgo sit omnimodo viri inscia. Quo sensu vox accipitur Num. 31, 18. &c. (4) Latius accipitur, adeo ut dicatur etiam de bestiis Amos. 4, 3. Hoc loco **אשה** sumitur in secunda significatione, quia DEUS dicitur dedisse Adamo uxorem, & ante cohabitationem hæc inimicitia annunciabatur. Tacta quoque sit allusio ad Matrem Messiae, quæ etiam futura erat **אשה** in secunda significatione, quippe desponsanda Josepho, etsi non ab eodem cognoscenda. Vox **אשה** habet notantur præfixum **ה** Emphat. ut indicetur, certam & notam mulierem intelligi. Nam etsi unica tantum fœmina tum esset in mundo, tamen vox illa etiam brutorum fœmellis competebat: & scire debebat serpens, non cum brutis, sed cum hominibus illam inimicitiam futuram. Recte autem *illa* fœmina vocatur, quasi nimirum dicat DEVS; illa fœmina, cum qua tu collocurus es, quam seduxisti, &

ab omni honore, ab omni scientia & sanctitate, qua beneficio imaginis divinæ pollebat, dejecisti, illa erit tibi infensissima, & ejus semen te conculcabit. Quæ quidem magis patebunt, ubi consideraveris quod in colloctione cum diabolo mulier vocetur **האשה** cum **ה** emphatico, Gen. 3, 12. 13. & in seductione, cum accipere de arboris vetitæ fructu, itidem dicatur **האשה** Gen. 3, 6. Quod si allusionem ad Matrem Messæ velimus formare, dicere possumus, indicari **ה** emphatico, illam toti mundo innotescere debere, & de illa omnes Prophetas vaticinatos esse. Quorum etiam aliqui **ה** emphaticum retinuerunt, ut Esaias cap. 7, &c.

(**וּבֵין**) de particula separabili **בֵין** jam in præced. actum est. *Vav.* h. l. alii volunt poni *declarative*, pro ID EST; ut sensus sit: ponam inimicitiam inter te & mulierem, ID EST, inter semen tuum, & semen ejus; alii vero *copulative*. Neutrum est absurdum.

(**וְרֵעַךְ**) est nom. cum affixo, mascul. Gen. quod refertur ad serpentem. Absolute **וְרֵעַ** (1) proprie significat illud per quod species propagatur; unde dicitur de semine herbarum vel arborum Gen. 1, v. 11. 12. 19. de semine hominum Levit. 5, 6. c. 22, 4. (2) notat illud quod ex semine productum est. v. g. multas fruges in agris natas Gen. 17, 4. liberos, seu prolem multam I. Reg. 11, 39. Es. 1, 4. &c. (3) notat unam rem in individuo v. g. unum filium, Gen. 4, 25. 21, 13. Per semen serpentis autem intelligitur tota diabolorum colluvies sicut & vox hæc multitudinem significat juxta significationem secundam. Non quasi diaboli generent, sed metaphorice, quia illud quod semen habet, se multiplicat: Et ita suffixum **ךְ tuum**, omnes notat qui tibi adhærent, qui tibi consentiunt, & tecum faciunt; sic
suffi.

suffixum ך significat *recum*, vel *apud te* Pl. 5, 5. &c. ex voce זרע haurire etiam licet hoc significatum, siquidem etiam זרע vocantur, qui cum alio consentiunt, vel in bonam partem, ut Pl. 22, 31. Ef. 53, 10. vel in malam, ut h. l. Gen. 3, Ef. 1, 4. Emphasis ergo est, quod inimici Christi sint non solum diaboli omnes, sed & homines diabolo adhærentes, & ejus opera facientes.

(ובין) frequens hujus vocis repetitio distributionem notat, vel personarum vel rerum, quod notat prima positæ ita etiam præfixum ן, ordine conjungit conjungenda, & distincte proponit. Cujusmodi distincta explicatio hic erat necessaria, ne victor & victus confunderentur, & ne promissionem tam luculentam obnubilare falsa interpretatione Satanas posset.

(זרעך) Nom. cum affixo ך gen. scem. Significata vocis זרע superius designata huc transferentes, dicimus: per semen mulieris intelligi solum Messiam, juxta significationem tertiam. Qui dicitur semen, quia nasci homo debebat, juxta significationem secundam; & quidem ex femine mulieris, juxta significationem primam. Suffixum ך notat id, quod physice ab altero per generationem descendit, quo sensu vox זרע multoties cum suffixo occurrit, ut Gen. 46, 6. 7. 2. Sam. 4, 8. Ef. 48, 19. c. 59, 2. &c. nec semper notat filium præcise, sed & nepotem, abnepotem, & longo intervallo sequentes, ceu patet inprimis ex locis illis omnibus, ubi Deus promittit, se multiplicatorum semen sicut arenam maris, vel pulverem terræ, ut Gen. 28, 14. c. 32, 12. Ef. 48, 19. ubi multæ generationes intelliguntur. Atque sic suffixum indicat, vere nasci debere Messiam a Matre, ut filius ejus appellari possit, non autem immediate ab Eva, quia

quia debebat esse sine Patre & ex Virgine. Notanter porro suffixum est fœmin. gen. respiciens fœminam, unde novæ oriuntur Emphases. (1) quidem fœminæ semen debebat diabolum vincere; fœminæ inquam, qui sexus alias est infirmior, quasi dicat Deus: aggressus es imbellem fœminam, sed fœminæ imbellis semen te vincet, ita legimus Suffixum fœm. gen. voci זרע emphatice annexum, Gen. 24, 60. ubi consanguinei Rebeccæ ajunt: Possideat semen *tuum* portam inimicorum suorum; quasi dicant: semen tuum seu a te tenella virgine oriundum fiat tam potens, ut vires hostium frangat. (2) indicatur, Messiam semen fœminæ futurum sine Patre. Nam alias vox זרע suffixum fœm. Gen. etiam occurrisset cum suffixo masc. respiciente Adamum. Ita legimus. Gen. 16, 11. suffixum fœm. de semine Hagaræ Ismaele, quia autem Ismael etiam habebat Patrem Abrahamum hinc etiam semen *tuum* appellatur locutione ad *Abrahamum* directâ multoties.

הוא est pronom. demonstr. masc. Gen. redditur latine *ipse* vel *ille* & dicitur (1) de Persona, ut Gen. 4, 4. 10. 8. (2) de loco, ut Gen. 32, 30. (3) de rebus aliis, v. g. pane facierum, Levit. 24, 9. &c. (4) de Deo usurpatum notat ejus immutabilitatem, ceu patet ex Ps. 102. item ex Ps. 130, 8. ubi immutabilitas Redemptionis divinæ describitur. Et in hac quarta acceptione commode reddi potest, *idem ipse*. Ex quibus varii significatis id observamus, quod h. l. pronomen הוא indicet *personam*, juxta acceptionem primam. Quæ persona sit הוא Messias certissime genus humanum redempturus, juxta Dei promissionem immutabilem, vel etiam per concursum divinæ naturæ ad redemptionis opus alludendo ad significationem quartam. Monstrat igitur
pronc-

pronomen הוּא rem quasi digito, & stat loco vocis præcedentis repetendæ זרעה, quasi diceret DEVS, *illud ipsum semen*, sive, *ille ipse Filius*, qui nascetur ab hac muliere, sive ejus posteritate, ille tibi conteret caput. Putabas te carnem humanam vicisse; sed vinceris a carne humana. En tibi victorem. En tibi Heroa, qui tibi æternam perniciem afferet. Ita vim indicandi Personas obtinet הוּא Gen. 10, 8. ubi indicat Nimrodum; Gen. 44, 10. ubi indicat eum apud quem scyphus reperiretur. (2) pronomen הוּא est singulare, licet alias vox זרע etiam regat pluralem הַם si collective sumatur. Ita singularem de una Persona etiam habemus in locis citatis Gen. 44, 10. (3) Pronomen הוּא seorsim positum significat etiam *solum*, v. g. Pf. 37, 5. Confide Deo הוּא יעשה ille faciet i. e. *solus* faciet, quia soli Deo confidendum est. Ergo ex his tribus notis sequitur, quod indicetur quasi digito Messiae Persona, qui Messias unus & solus futurus sit victor diaboli. Potissima autem hic nobis intercedit cum Pontificiis controversia, an vox הוּא legenda cum ך (Vav) an vero cum י (Jod) הוּא vel cum Chirek. Illi posterius, nos prius affirmamus. Et quidem nostra sententia hoc solo firmatur sufficienter, quod omnes probati Codices Hebræi constantissime legunt הוּא, nullus omnino הוּא (nam quod Bellarminus unum sed vidisse ait, in quo lectum הוּא, de eo quid habendum sit, & quanta hic fraus lateat, ostendit Dn. Præses Tract. de Variis Scripturæ S. editionibus p. 161.) Nihilominus ex abundanti urgemus (1) quod הוּא sit demonstrativum, qualia respiciunt communiter voces proxime præcedentes, ut h. l. vocem זרעה. Loc. parall. hujusmodi sunt Gen. 2, 13. Nomen fluvii secundi est Gichon: hic est qui alluit totam Regionem Guschî, & ver-

fic. 14. de Gidekel, Gen. 4, 4. & Abel obtulit etiam ipse de primitiis &c. (2) quod הוא fit Gen. Masc. indeque respiciat זרע, quod etiam mascul. est, non vero אישה ceu nom. fem. Loc. parall. sunt Lev. 24, 9. quia res sancta sanctarum est ille scil. panis ubi היא respicit להם mascul. licet etiam praeced. vers. 8. habeatur ברית quod femin. est. Simile quid observare licet, Gen. 10, 8. (3) quod verbum in tertia person. futur. mascul. Gen. ישופך idem arguat. Loca parall. sunt Ps. 37, 5. Confide Deo, ille facit, ubi futur. יעשה respicit masc. הוא, quod refertur ad Deum Ps. 55, 23. ipse sustentabit te, ubi futur. יוכלך etiam respicit mascul. הוא & (4) idem quoque probat suffixum mascul. Gen. verbi השופנו cum vox mulierem respiciens habeat suffixum femin. Gen. ut דעה.

(ישופך) est tertia pers. Sing. mascul. fut. Kal. cum affixo secundae person. mascul. quod refertur ad serpentem, seu Diabolum. Rad. שוף quod verbum significat (1) *conterere* vel *comminuere* sive *in partes contundere*. Hinc dicitur Job. 9, 17. de fragrosa aedium contrusione, in quibus fuerunt liberi Jobi, quasi diceret Jobus; DEVS turbine conteret me, scil. eodem modo, quo liberos, quæ contritio descripta erat in capite primo vers. 17. (2) significat crepusculo involvere ex cognata radice נשף quo sensu adhibetur Ps. 139, 11. Ex quibus significatis exstruitur, quia bis hoc verbum occurrit, scil. de Messia dictum significat fragrose Satanam comminuere, ut partes quasi dissiliant, conculcando eum pedibus, dolores acerbos ei inferendo, eum plane destruendo, ut locus ejus non appareat, ex significatione prima. Et in nigrum orcum in perpetuam noctem inimicum hunc detrudendo, ex significatione secunda. Targum Onkelos
hic

hic habet **לך יהי נטר** *ipse erit observans tibi* &c: quod verbum **נטר** plerumque in malam partem sumitur & per ellipsin inimicitias in corde contra aliquem, iram, odium, & injuriæ retentionem memoriamque indicat. Buxdorffius vero ex Venet. edit. legit **לך יהי רביר** *erit recordans tui* h. e. ulciscetur injurias, quas generi humano intulisti. LXX. legunt **ⲛⲉⲛⲉⲣⲉⲥ** a **ⲛⲉⲛⲉⲣⲉⲥ** *observo*. Lutherus optime etiam vertit *zertretten*.

ראש Vocabulum hoc sumitur varie Nam (1) proprie significat caput, seu membrum primarium corporis, ut Gen. 48, 14. Levit. 1, 4. 8, 18. 22. &c. (2) summitatem sive cacumen rei alicujus, ut summitatem montium Mich. 4, 1. Cantic. 4, 8. summitatem Petræ 2. Chron. 25, 1. 2. &c. (3) notat præcipuum, sicut dicitur de Sephtah, Jud. 11, 10. de Asure 1. Chron. 12, 9. de Asapho, 1. Chron. 16, 8. item de rebus aliis v. g. de præstantissimo aromate Exod. 30, 23. de Damasco, Es. 7, 8. (4) notat primum, ita dicitur de Mense primo Exod. 12, 2. de annunciatione prima Es. 40, 21. (5) notat summam multitudinis v. g. Israelitarum Exod. 30, 12. Num. 1, 2. Quæ significationes omnes e significatione capitis fluunt, siquidem caput est pars suprema & præcipua hominis. Est prima in membrorum ordine & continet sub se alia membra. Deinde etiam significat venenum quod est in capite aspidis Deut. 32, 32. Thren. 3, 19. unde etiam de venenata herba dicitur Deut. 29, 18. de amaritudine vel felle in genere Ps. 67, 22. Ex his significatis dicimus h. l. **ראש** notare caput in prima significatione, quod caput serpentem respicit. Quia vero diabolus latebat in serpente, hinc metaphorice per caput adumbratur potentia & virulentia Satanæ, siquidem

quidem serpentes in capite robur & vires habent. Potentia autem hæc notat, quod omne suas vires & præcipuum atque excellens robur exercere voluerit diabolus, juxta significationem secundam & tertiam. Notat enim pugnantium multitudinem, quod omnes suos Dæmones animarit in Christum quasi summam, juxta significationem quintam. Virulentia autem satanæ respicitur ad significationem veneni, quod interitum hominis molitur. Cumque potentia & virulentia illa satanæ in peccato & morte consistat, hanc Christus erat contriturus, ut concideret sicut serpens cui potentia & virus demitur, moritur.

וְאַתָּה) *Et Tu*, scil. serpens, est Pronom. masc. Gen. secundæ personæ cum præfixo Vau, conjunctione copulativa, & adhibetur hoc pronomen, ut indicetur, magno cum impetu DEVM in diabolum detonare, quasi dicat: & tu miser diabole, tu maledicte, infelix, imbellis inimice, conteres calcaneum. Loca autem ubi אַתָּה ita adhibetur multa sunt, tam in singulari quam in plurali. Ita v. g. in plurali אַתְּמֶנּוּ habemus locum Exod. 5, n. *Vos* ite, accipite vobis stramen; ubi exactores Israelitarum in eos indignabundi detonant.

וְאַתָּה) est secunda persona singul. masc. futur. Kal, cum affixo secundæ personæ mascul. quod refertur ad semen mulieris sive Christum Rad. אָשָׁה vid. supra. De diabolo dictum hoc verbum notat ejusdem conatum Christum penitus convertendi & comminuendi. Sed quia irritus conatus ille, propterea tantum comminuit calcaneum. Quo indicatur, veros dolores in Christum coniectos esse, vera vulnera ipsi illata; sicut serpens vere aliquid dentibus comminuit, juxta significationem primam. Item diabolus
Chri-

Christum nocte involvisse, cum mortem inferret, ut triduum in sepulchro jaceret: Item occultis & opertis nocturnis insidiis, angoribus, illusionibus eum impetivisse per sua organa, milites Romanos, alludendo ad significationem secundam: tamen si neque hoc erat *παρολεθρία*, sed comminutio solum calcanei.

כפ) Vox hæc significat (1) calcaneum, ut Gen. 25, 26. 49, 17. Pl. 56, 7. (2) metaphorice postremum, sive quod ultimum est, quia calcaneus est ultima corporis pars, ut Pl. 19, 33. Proverb. 22, 4. unde & (3) mercedem notat, sive fructum vel emolumentum, ceu finem operis. Psal. 19, 12. in qua significatione multoties inducit naturam adverbii, ut significet *propterea quod, eo quod* &c. Dicimus igitur hic locum habere significationem primam, sive notari hic *calcaneum*, ut indicetur, vere Christum in carne esse passum, sicut calcaneus vere caro est; & passionem hanc fuisse acerbissimam, sicut dolores calcanei maxime sentiuntur. Atque hæc læsio calcanei fuit finis diaboli certaminis, ut amplius efficere nil possit, nullamque amplius vim in homines habeat, quandoquidem per passionem Christi plenarie est satisfactum, juxta secundam significationem. Et quanto cum fructu & emolumento nostri hæc læsio calcanei juncta fuerit, indicium facere potest significatio tertia.

III. MEMBRVM PORISMATICVM.

I.

πρωτευαγγέλιον seu prima de Salvatore hujus mundi promissio, non est illa, quæ Gen. 12. v. 13. sed quæ cap. 3. v. 15. extat.

Admodum contendunt Sociniani, primam de Christo

promissionem Abrahamo demum esse factam, Sanctos autem Patres, qui ante ipsum vixerint, nihil de Messia scivisse. Diserte enim Smaltzius, libr. de Divinitate Christi c. 2. scribit: *Sanctos Patres qui ante Abrahamum vixerint, nihil de Messia scivisse, illi autem promissionem factam esse.* Verum Resp. (1) Distinguendum esse inter primam promissionem absolute factam, & ad certam familiam (e qua Messias oriundus) determinatam. Hæc, non prior, Abrahamo facta est. Nec promissio hic facta per dictam determinationem evertitur. (2) quod vero non Adami, sed Abrahami semen Christus dicitur, sit, quia promissiones tum temporis editæ de Messia, originem ejus secundum carnem evidentius ostendebant. (3) Si in textu de mulieris semine serpentinum caput contrituro non haberetur Messia promissio, sequitur, quod Protoplasti, omnesque ante Abrahamum Patres nullum habuerint solatium adversus peccata. Verum aliter longe judicare jubet (1) *Lapsus primorum parentum consideratio.* Cum enim illi considerarent, tum bona, quæ amiserant, tum mala quæ admiserant, quodque hinc totius generis humani corruptio, miseria, omniaque ἀταξία & ἀνομία originem sumisset, annon desperandum plane iis fuisset in tali statu, nisi erecti fuissent prostrati ipsorum animi divino solatio? nisi datum fuisset audire vocem per os Dei sonantem de MESSIA & MVNDI SERVATORE, nostraque per eum a peccato & peccatorum pœna æterna liberatione, omniumque restauratione & in integrum restitutione? (2) *Ipsa Dei suavissimam hanc promissionem dantis intentio.* Quæ non alia; quam ut hoc lætissimo promisso Protoplastos erigeret, luctumque ex lapsu acceptum levaret & inflictum vulnus sanaret. Hæc enim inimicitiarum prædi-

prædictio non debet ita accipi, quasi per eam Diabolo essent concessæ vires, sed potius tanquam denunciatio pœnæ Diaboli, utque verba hæc, *inimicitias ponam*, promittant, Deum daturum hominibus aliquid, quo ipsi semel victi victorem oppugnent, ac deinceps eidem semel devicto fortiter resistent. (3) *Evæ matris de Jehovæ possessione votiva exclamatio* Gen. 4, v. 1. (4) *Patriarcharum ante Diluvianorum usque ad Noachum, Noachique usque ad Abrahamum salutaris hujus doctrinæ propagatio.* (5) *exactissima rei ipsius cum Messia convenientia, eventusque illustris comprobatio; quod firmissimum argumentum est.*

II.

Non aliud est, quod Patres omnesque pii in V. quam quod nos in N. T. habemus Evangelium.

Negant *Anabaptistæ* cum *Phorinianis* vitam æternam & bona Spiritualia Sanctis in V. T. fuisse promissa, & Christum demum ea, quæ olim audita non fuerant, revelasse ajunt. Ita enim de nostris *Socinus*: *Credunt vitam æternam non primum in Novo Fœdere, sed ante quoque in vetere fuisse promissum, & ex ipso Dei promisso a fidelibus ejus temporis expectatum; quo vix quicquam inveniri potest divinis testimoniis & oraculis magis contrarium.* Verum! *Resp.* (1) ut eadem fuit Patrum V. T. fides cum nostra, sic illis non minus factas esse promissiones vitæ æternæ, quam Christianis in N. T. docent exempla *Credientium, Evæ*, Gen. 4, 1. *Lamechi* Gen. 5, 29. *Abrahami*, Gen. 15, 16. Confer. Rom. 4, 3. Gal. 3, 6. Joh. 8, 56. *David*, qui certus de Messia, 2. Sam. 23, 1. totos Psalmos ordinavit de Christo, Ps. 22. & 110. uti & *Esaias* c. 53. *Daniel* c. 9. & omnes prophetæ de ipso testati sunt, Act. 3, 23. Eodem pertinere Protevangelium de quo

quo in presenti agimus, supra est evictum. Sed & huc spectat promissio facta *Abrahamo* Gen. 15. v. 1. *Ego protector tuus & merces tua magna nimis.* Ibi enim mercedem tantum temporalem, non una æternam intelligi, unde probabitur? item Gen. 22. v. 18. *in semine tuo benedicentur omnes terræ;* Ubi per *semen* Christus; Gal. 8, 16. per *benedictionem* cum primis spiritualia bona & hæreditas vitæ æternæ, explicante Paulo Gal. 3. & 4. innuuntur. Refertur præterea huc debet *promissum liberationis de morte æterna*, Os. 13. v. 14. *De manu inferni redimam eos, de morte liberabo eos: Ero pestilentia tua o mors, ero lues tua, o inferne.* Ubi liberationem spiritualem, non corporalem, mortem æternam, non temporalem, quod Propheta intellexerit Paulus, his verbis indicat: Quum corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoriam: ubi est, mors, stimulus tuus? ubi tua, inferne, victoria? 1. Cor. 15, 54. Ad promissiones vitæ æternæ referenda etiam sequentia dicta: *Beati omnes, qui confidunt in eo* Ps. 2. v. ult. Nolo mortem morientis, dicit Dominus DEVS. Revertimini & vivetis &c. Ezech. 18. v. 33. Conf. cap. 33, 11. ubi priori loco intelligitur vera beatitudo cælestis, quæ solis promittitur & dabitur credentibus. Loco posteriori vita spiritualis & æterna innuitur, quæ solis vere pœnitentibus propria, gratuitum ipsius justitiæ præmium est. Plura qui vult B. D. Balthaf. Meisnerum adeat in libr. Consider. Theolog. Photinianæ artic. 7. de promiss: vitæ æternæ sub V. T. Et sane, si N. T. Evangelium non habuisset locum jam in V. T. sequeretur, Patres in V. T. fuisse lege Mosis salvatos; quod absurdum est & N. T. dictis contrariatur, quæ docent, quod utrobique fuerit (1) *Vna & eadem justificationis*
 &

& salutis ratio. Etenim per gratiam Domini nostri JESU Christi credimus nos salvari, quemadmodum & Patres nostri; ait S. Petrus, Actor. 15, 11. (2) quod fuerit utrobique: *Unum & idem propitiatorium sacrificium* siquidem *Agnus (Christus) occisus est ab origine mundi* (decreto, efficacia, promissione, typo, non actu): Apoc. 13, 8. Atque hinc B. Paulus testatur, se annunciare Evangelium, quod DEVS ante promiserit per Prophetas suos, Rom. 1, 2. 3.

III.

Non de serpente naturali, ejusque naturali semine sive progenie, nec de inimicitis quæ humano generi cum naturalium serpentum genere intercedunt. Deo in textu de quo agimus primario & sensu literali sermo est.

Judæi & Judaizantes nonnulli per serpentem, cujus vers. 14. fit mentio, *merum & nudum serpentem* intelligunt, cui pœnæ loco vox adempta, & venenum additum sit; indeque inimicitiam hic non nisi inter serpentem naturalem & hominem fuisse positam affirmant. Pro qua sua sententia id urgere solent præcipue, quod divinus scriptor Moses in historia lapsus Adamici solius serpentis, nullam diaboli faciat mentionem. Verum Resp. (1) Serpentem a *Mose* seductorem, lapsusque Adami autorem poni, non facta diaboli mentione diserta, quia Historicum Moses hic agit, qui ea tantum, quæ oculis objecta, & foris gesta sunt, describit. Interim diaboli mentionem, saltim implicitam, eo ipso fecit sacer Historiographus, serpentem locutum esse scribit, quod utique per se præstare non potuit. (2) Finis & scopus hujus promissionis longè fuit alius, quam quod DEVS

C

T. O.

T. O. M. adeo prolixè solum serpentem physicum compellare voluerit, qui, ut brutum, nihil ejus intellexit & percepit. Voluit nimirum eo consolari & erigere miseros Protoplastos, eorumque Posteròs, quod per Messiam ipsi restitui, seductor vero puniri debeat. Et quid solatii inde homini, si vel mille serpentes naturales pereant? (3) Scriptura alibi satis clare hanc seductionem exponit de diabolo quando eum vocat *homicidam ab ipirio*, Joh. 8, 44. Quo etiam spectat, quod *diaboli invidia mors in mundum introisse* dicitur, Sap. 2, 24. Bene B. Lutherus Comment. in h. l. 45. *Hæc (v. 15.) sunt quæ proprie ad judicium Satanae pertinent, & in quibus firma consolatio piis proponitur. Superiora, ut dixi, historica sunt, & ad serpentem pertinent &c. fol. 53. Prior pars textus (sc. v. 14.) tota figurata est. Loquitur enim DEVS cum serpente; & tamen certum est, serpentem hæc verba non intelligere &c. Serpentem igitur nominat, sed cum Satana præcipue agit, dominante serpenti, & per eam decipiente homines: & fol. 55. Non agit hic (v. 15.) Moses amplius de serpente naturali; de diabolo loquitur, cujus caput sunt mors & peccatum. Accedit denique (4) quod Christus, semen mulieris, nunquam naturalem contrivit serpentem, sed Satanam, 1. Joh. 3, 8. Porro quemadmodum Adversarii naturalem serpentem, ita etiam naturalem inimicitiam hominis & serpentis h. l. intelligunt. Verum (1) quia hostis de quo h. l. agitur non serpens naturalis sed Satanas est, (prout modo demonstratum) bellum etiam spirituale esse sequitur. (2) Copula Vav. h. l. emphatice ponitur, novamque hic inchoari sententiam innuit: unde & Piscator cum Versione Tremellii & Junii habet, *præterea, eundem*. (3) hac ratione diabolus impostor impune hominem*

nem

nem seduxisset, si inimicitia, cujus in textu fit mentio, de naturali odio hominum erga serpentes, non autem de Messia Regnum Satanæ destructuro intelligeretur. Et denique (4) ipsi Ebræi agnoscunt non majorem naturâ homini cum serpente similitudinem esse, quam cum ceteris reptilibus. Et quot Circulatores videmus, qui demto veneno cum serpentibus ludunt? Stat itaque nostra sententia, Deum his verbis primario & sensu literali loqui de Satana ejusque Angelis (Apoc. 12, 17.) quæ Diabolorum colluvies *semen* metaphorica translatione dicitur. Quodque inimicitia inter semen mulieris & serpentis sit *spiritualis inimicitia* inter Christum & Satanam.

IV.

Vox semen non collective utrobique, nec singulariter sed collective ex una parte, & singulariter ex alia accipi debet in textu nostro Mosæico.

De voce feminis, alias ambigua, membro II jam dictum, h. l. nomine *feminis*, & quidem illius quod præcedit, intelligitur ipse *κακοδαίμων*, primarius & verusitissimus malorum angelorum, cum tota Spirituum infernalium colluvie, quæ illi adstitit, & operis hujus *ἐμβατῶ* avidissime prætolata fuit, cumque rem omnem ex voto cessisse cõperisset, de obtenta hac ab homine victoria *ἐπιχαίρει κακοτάτως* triumphavit. Quæ tamen expositio non obstat, quo minus per quandam analogiam intelligamus etiam omnia Satanæ organa inter homines, videl. impios, Tyrannos, persecutores, hæreticos, membra Antichristi, qui omnes & ipsi vocantur progenies viperarum, serpentes & filii Diaboli, quoniam eum imitantur,

studiisque suis ingenium ejus exprimunt, exemplo Judæorum Joh. 8, 44. Hæc de priori *feminis* voce, de qua plura præced. porism. ut. Sequitur quid sub nomine *feminis* intelligatur. Calvinus per semen mulieris intelligit omnes omnino homines; Cum vero eorum multi ferviant Diabolo intelligit deinde Ecclesiam & credentes, quorum caput Christus. Vid. Calvini Comment. in h. l. quique ejus sententiam defendere satagit, Rivetum Exerc. 37. in Genes. Cujus verba: *Semen de posteris mulieris recte accipi in tota hac periodo (Calvinus existimat) id est, ut diximus de posteris non in universum, sed indefinite & de ea posteriorum mulieris parte, qui filii Dei efficerentur. Nam ad eos fideles, qui Ecclesiam constituere debebant, semen illud restringi Calvinus docuit, & rei veritas id confirmat, & iterum: Summa hujus interpretationis est, feminis mulieris nomen collective sumi, sed quatenus eos comprehendit solos, qui non sunt serpentis semen, quum ipsis opponantur. Ergo sub nomine feminis universam Ecclesiam intelligi. Et quoniam Ecclesia corpus mysticum est, quod suum habet caput & membra, Sarana debellationem ad membra non pertinere, nisi quatenus cum capite conjuncta sunt. Hucusque verba Riveti. Cui & Calvino ut respondeatur monemus ex B. Glassi disput. de Protevangelio contra Huntlaem, th. 33. Christum in scripturis dupliciter considerari (1) ut Redemptionis opus perficientem, & ut solitariam causam extra omne conjuncti agentis consortium positam, ut Es. 63, v. 2. *Torcular calcavi solus, & de genibus non fuit vir mecum, v. 5. circumspexi & non (fuit) adjutor, & obstupui, & non (fuit) qui suffulciret. &c. (2) ut operis Redemptionis efficaciam corpori suo, quod est Ecclesia, communicantem; sive ut sociam causam & principa-**

eipalem quidem, alii simul agenti applicatam, ut 1. Cor. 15, v. 57. *Deo sint grates, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum JESVM Christum.* Videatur & 1. Joh. 2, v. 13. Apoc. 12, 11. Priori, non posteriori modo Messiam in nostro textu considerari probamus (1) quia *conterere caput serpentis* i. e. vincere Diabolum, destruere mortem &c. omnino talia sunt, quæ non nisi soli Deo competunt. Es. 15, 8. Of. 13, 14. Zach. 3, 2. Rom. 16, 20. (2) quia DEVS ipse de Messia Protevangelium explicat, dum ad Abrahami familiam *semen* benedictum restringit Gen. 22, 18. quod semen Abrahamæ promissum Christum esse, collatio ostendit cum Gal. 3, v. 16. Actor. 3, 25. (3) quia Chaldæus exponit de Messia, ut & LXX. *αὐτός οὖν τηρήσει κεφαλὴν.* (4) quia ipse eventus communem hanc totius Ecclesiæ orthodoxæ expositionem satis comprobat. Vide Matth. 5, 17. Joh. 12, 31. Rom. 5, 11. 12. 15. Et quanquam vocabulo *semen* *collective* usurpari solet, tamen non semper id fieri, sed etiam *ἐνικῶς, μονοδικῶς ἢ μονοπροσώπως, singulariter* & denuo interdum in sacris literis id accipi manifesta exempla docent. Ita Seth, Gen. 4, 15. vocatur *semen*, iterum Isaac Gen. 15, 3. sic quoque filius Davidis in individuo 2. Sam. 7, 12. 1. Paral. 17, 13. appellatur *semen*. Atque ita satis patet, voce *seminis mulieris* sensu literali & proximo tantum intelligi Messiam & Christum JESVM ex Maria virgine in tempore natum. Quanquam non negemus, quod secundario & *ἐπομένως* etiam intelligi possint pii, qui & ipsi dicuntur virtute Spiritus S. conterere Satanam sub pedibus suis, Rom. 16, 20. Nempe, ut observat. B. Glassius Disput. contra Huntlaum thes. XXV. 4. *aliud* est, in Scripturæ S. verbis aliquid sensu literali contineri & intelligi, *aliud* vero certæ & immediate

diatæ consequentiæ vi ex illis deduci. Priori modo dictum nostrum ad solum spectat Messiam; posteriori ratione concedimus, imo & fortiter propugnamus, veram Ecclesiam & quælibet ejus membra virtute & efficacia Servatoris sui Satanam vincere; ut habent B. Glassi verba l. c. Nec aliter statuendum speciatim de B. Virgine Maria, matre Domini. De qua fufius h. l. contra Pontificios agere forsan operæ esset pretium. Verum quia supra in ii Membro philologico in explicatione vos $\aleph$ mentem nostram aliquomodo explicavimus, B. Glassius etiam ex professo contra Huntlaum ea de re eruditissime disputavit, labore isto nunc superfedebimus. Vnicum illud adhuc breviter expendendum, quod Rivetus Comment. in h. l. ait: Quum Calvinus vidisset, nomen seminis in prima parte collective accipi debere, & nullam rationem esse, cur postea relativum pronomen aliter acciperetur, eam interpretationem secutum esse, cujus supra mentionem fecimus. Nimirum negandam esse dicimus consequentiam; si nomen *seminis serpentis* sumitur collective. E. & *seminis mulieris*, cum unum idemque vocabulum, pro varietate subjectorum de quibus enunciatum variis obtinere posse significationes, maxime notum sit. Sane si semen mulieris collective sumatur, sequeretur, omnes homines serpentis caput contrivisse: quod quam absurdum sit, cuivis patet. Semen itaque mulieris $\mu\omicron\nu\omicron\pi\epsilon\omega\sigma\omicron\pi\alpha\varsigma$ & $\kappa\alpha\lambda\acute{\iota}\xi\epsilon\chi\eta\nu$ de nullo alio intelligimus, quam de Messia, utpote, qui solus diabolo hic opponitur, quatenus in hac oppositione ad rem ipsam respicitur, quæ propriè & principaliter est potestatis diaboli super genus humanum destructio, opus profecto quod superat omnes vires nudi hominis. Sed hic subsistimus & CHRISTO, Satanæ debellatori, perpetuoque Victori & Triumphatori æternas gratias agimus.

COROLLARIA EX DICTO EXPLICATO
ADIECTA.

I.

Stante inimicitia inter serpentem & Christum, Syncretismus religionum, quem nonnulli meditantur, obtentu impossibilis.

II.

Stante inimicitia inter serpentem & Christum Ecclesia nunquam caritura est persecutionibus sive cruentis sive incruentis.

III.

Stante inimicitia inter Serpentem & Christum, Ecclesia nunquam erit adeo pura, quin multos impios & hypocritas sibi adjunctos habitura sit.

IV.

Stante inimicitia inter serpentem & Christum, nullus vere fidelis immunis erit a tentationibus, maxime internis.

V.

Stante inimicitia inter Serpentem & Christum, nulla vere Christiana & fraterna amicitia inter pios & mundanos sive regeneritos & irrogenitos esse potest.

F I N I S.

COROLLARIUM DICTO EXTRACTO

AD

...

...

...

...

...

F. I. M. I. S.

Jd 16 45

ULB Halle
005 367 514

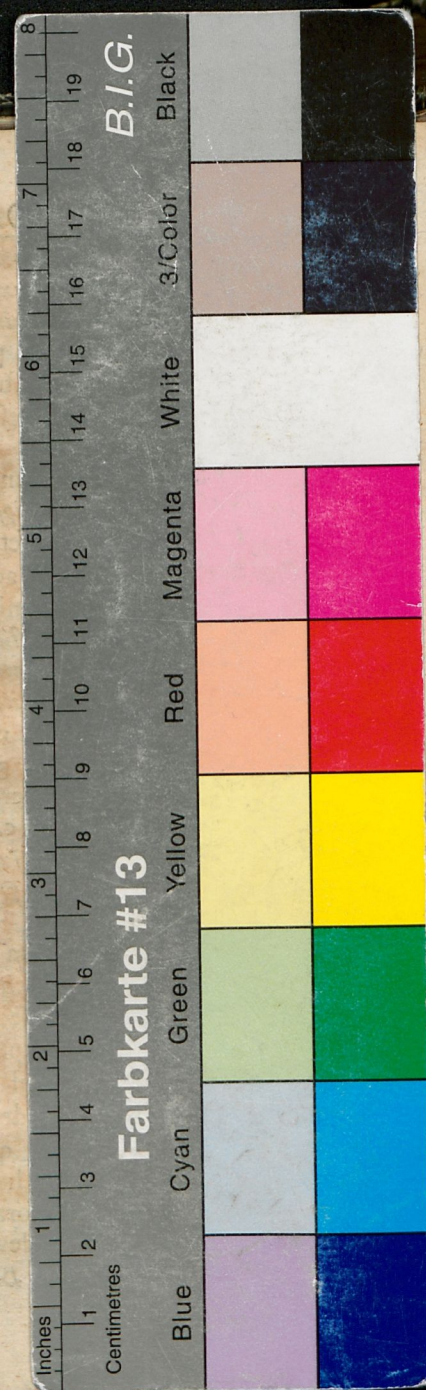

3

M.

DISPUTATIO PHILOLOGICO-THEOLOGICA

AD
Cap. III. Genes. Vers. 15.

DE

PARADISI EVANGELIO

Somersten Evangelio im Paradies

QVAM

IN ILLVSTRI ACADEMIA KILIENSI
SVB PRAESIDIO

DN. CHRISTIANI Northolt,

SS. THEOL. D. ET PROF. PVBL. PRIMARI

VENTILANDAM PVBLICE PROPONIT

TOBIAS PAVLI, HEMIPOLIT. SAXO,
DIE XII. OCTOBR. ANNO MDC LXXIX.

VITEMBERGAE,

RECVSA, APVD IOANNEM HAKIVM. (4)
MDC CXXXIX.